

DİNEYRİ PAPAZI

Semanur KADİM

YAYIN TANITIMI

Erol, Safiye, *Dineyri Papazı*, Kubbealtı Neşriyatı 5.bs. , İstanbul 2019, ISBN 978-975-7663-78-2

Erken Cumhuriyet dönemi yazarlarından olan Safiye Erol; romanlarında aşk, evlilik, anelik gibi pek çok konuda kadının mücadele ettiği, ezildiği çatıştığı noktaları ortaya koyarak eserlerinde kadının özgürleşmesinin çabalarını yansıtmıştır. Kadın; yüzyıllar boyunca hep bir şeylerle mücadele etmiş, tüm zorluklara göğüs germiş, yeri gelmiş toplum ve kurumlar tarafından hakları sömürülmüş fakat asla pes etmemiştir. Belli ideolojilerin, kuruluşların ve erkeklerin kadınlara göstermiş olduğu bu hareketler, yıllarca mücadele eden, özgürlük adına sancılar çeken kadınların, birlik ve beraberlik içerisinde girerek "Feminizm" adlı hareketi başlatmalarına neden olmuştur. Feminist Edebiyat Kuramı 1960'lardan sonra gelişme göstermiş, edebiyat eserlerinde yer alan kadın farklı açılardan ele alınmıştır. Bu kuramın öncüsü olan Simone de Beauvoir, kadınları farklı açılardan ele alarak incelemelere tabi tutmuştur.

Kadınlar, kendilerini kabul ettirmede öncelerden beri sorun yaşamışlar ve bir var olma mücadelesi vermişlerdir. Batı edebiyatında da bu sorunla karşı karşıya kalan kadınlar; 20. yüzyılın başlarından itibaren sanat ve edebiyat alanlarında eserler vermeye başlamışlar, bu alanda kendilerine bir yer edinmişlerdir. Kadın yazarların kaleme aldığı, başkarakter kadın olan, onun hayatını, yaşadığı sıkıntıları anlatan eserler kaleme alınmış ve bu hikâyelere büyük ilgi gösterilmiştir. Bu bağlamda kadın yazarlarımız; gazetelerde, haber kanallarında, eserlerde yer almaya başlamış ve kaleme aldıkları bu eserler, büyük bir okur kitlesine ulaşmıştır.

Bu noktada; Safiye Erol'un 1955 yılında kaleme almış olduğu son romanı olan Dineyri Papazı adlı eser; romandaki âşıkların roman boyunca birçok zorluklarla karşılaşarak, umutsuzluk, yalnızlık gibi duyguları bir arada yaşayarak, bu mücadelenin sonunda olgunlaşmalarını anlatmaktadır. Fakir ve genç bir kız olan Gülbün, Ayhan isimli yaşlı ve evli bir iş adamına saf bir aşkla bağlanmıştır. Yazarın Kenan Rifâî'yle tanıştığı anların izleri, aşkın kademelerinin verildiği ruh tahlillerinde ve kullanılan tasavvufi unsurlarla açık bir şekilde hissedilmekte ve benzerlik kurulmaktadır. Eğitimli ve aydın bir kadın olan Safiye Erol, bizlere 333 sayfadan oluşan başarılı bir çalışma sunmaktadır. Yazar romanda başkışı olarak yer alan Gülbün üzerinden, bizlere kendi hayatından izleri yansıtmaktadır. Gülbün'ün eğitimli olması ve bu eğitimini tıpkı Safiye Erol gibi Batılı tarzda almış olması, romandaki karakterlerin yazarın hayatından izler taşıdığını bizlere göstermektedir. İkinci Dünya Savaşı'nın gölgesinde kendi iç dünyasındaki çözemediği çatışmalarla meşgul olan Gülbün, aramış olduğu huzur ve mutluluğu, yazarın romanda, *millî vicdanı gösteren bir ayna* olarak tanımladığı Selimiye Camii'ne bakarken bulmuştur.

Dineyri Papazı dokuz bölümden oluşmakta ve her bölüme farklı isimlendirmeler verilmektedir. Eser, bir saf aşkın belgesi mahiyetindedir. Saf aşktaki teslimiyete karşılık, erkeğin keyfine düşkünlüğü, bencil ve hovarda bir karakterin davranışındaki tutarsızlıklar, Gülbün ve Ayhan üzerinden bizlere aktarılmıştır. Roman, kadın bakışıyla erkeklere yönelik eleştirileri de ortaya koymaktadır. Gülbün'ün yaşadığı zorluklar ve bıkmadan, usanmadan vermiş olduğu mücadeleler biz okuyucularına ilham vermektedir.

Simone de Beauvoir'in *İkincil Cinsiyet* adlı kitabına baktığımız zaman, kadını birçok farklı konu etrafında ele aldığı görülmekte ve Feminist Edebiyat kuramı da kadınlara dair bu konuları; "okur olarak- yazar olarak- psikanaliz açısından ve Marksist- Sosyalist açıdan" olmak üzere dört şekilde ele almaktadır. Biz *Dineyri Papazı* adlı romana baktığımız zaman bizlere, Marksist-Sosyalist açıdan dikkate değer benzerlikler ve birebir odak noktalar sunmaktadır. Marksist-

Sosyalist harekete baktığımız zaman; kadının erkekler altındaki baskısını, ezilmesini, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ve bu gibi problemleri bu ideoloji çerçevesinde ortaya koyduğu görülmektedir. Bu hareket, kadınlara ve topluma yönelik katı cinsiyet düşüncelerinden farklı bir gelişim göstermiş, kapitalist sistemin baskısı altına girildiği, kölesi haline getirildiği, haklarının sömürüldüğü ve emeklerinin karşılığını alamadığı zamanlarda, kişinin sosyal hayat çerçevesi içerisindeki haklarının kadın noktasında sözcülüğünü yapmıştır. Ataerkil düzende kadın, baskı altında kalmış, sosyal hayattan mahrum bırakılmış, kendi kararlarını tek başına veremez hale getirilmiş, sadece cinsel boyutta düşünüldükleri için kadınlar, bireysel özgürlüğünü tam anlamıyla gerçekleştirememiştir, kadın başkalaştırılmıştır.

Eseri Marksist- Sosyalist açıdan Feminist Kurama göre incelediğimiz zaman, kadının erkeğe saf bir şekilde duymuş olduğu aşkın yanında, erkeğin onu umursamadığı ve aşkına değer vermediği görülmektedir. Erkek birey, bulunduğu konumun, karakter özelliklerinin, geçmiş yaşantısında yaşadıklarının ve maddi gücünün tesiriyle kadın üzerinde baskı kurmaya ve onu aşağılamaya çalışmaktadır. Kadın üzerinde yapmış olduğu bu baskıyı ve söz dinletme olayını, "istediğimi yaptırıyorum" şeklinde bir güç olarak algılamakta ve bu şekilde yansıtmaktadır. Ayhan Gülbün'e, maddi gücünün de vermiş olduğu etkiyle tepeden bakmakta, ona parayla her şeyi yaptırabileceğini düşünerek, görüşlerini şu sözlerle dile getirmektedir:

-Canın çikolata istemiş de niye bana söylemedin? Kendim alamam, sana parasını veririm, ne istiyorsan söylemelisin. Ben kadına öteberi taşıyamam ama parasını veririm.

Gülbün'ü inceden inceye yoklayan bakışlarla devam etti.

-Kendini ağır satmak isteyen yosmaların öksesine konmam. Kimisi daha fazla koparmayı tasarlar, nazlanır. Birinci Cihan Harbinin banknotla yatak döşeyen sersem hovardası değilim. Amma bir kadına karşı taahhütlerim olur, hem emin ol ki onları günü gününe yerine getiririm (Erol, 2019: 122).

Paragrafı incelediğimiz zaman Ayhan, para vererek her şeyi yaptırabileceğini düşünmektedir. Kendisini yüksekte görerek, kadınlara tepeden bakma tavrını ortaya koymaktadır. Ayhan'ın gelgittli tavırları, Gülbün'e psikolojik şiddet uygulamakta ve bunalıma sokmaktadır. Gülbün'ün söyledikleriyle dalga geçen Ayhan, onu aşağılayarak önemsememektedir. Eğitimli ve Tıp Fakültesi öğrencisi olan Gülbün de tam bu noktada, en önemli silahı olan eğitimi sayesinde kendini var etmeye çalışmakta, cinsiyeti üzerinden kendini aşağılamaya çalışan insana, çoğu zaman eğitimiyle cevap vermektedir.

-Vay!... Vay, vay, vay, af talep edeceğiz ha? Vay küçük hanım vay. Artık işi gücü bırakacağız, yan bastım pardon, şaşı kalktım pardon. Sen beni ne sandın küçük hanım, ben galesi başından aşmış bir adamım. Fbrika merkez bürosu, şubeler çiftlikler, meclis-i idareler... Hepsisi bir kenara öyle mi? Topuna birden püff ile küçük hanımın keyfi. Sakın inanma ha, kim sana dediyse ki Cimsidoğlu çoluk çocuğu, çift çubuğu eğer de sana nağmeler okur dediyse vallahi inanma, ahlt etmiş.

-Beyefendi ben tıp talebesiyim. Benim işimin de sizinki kadar sıkleti ve şerefi vardır. Bugün için her ne kadar dahiliye pratikte hasta nabzını tutan okuyucu isem de yarına kendimde bütün bir milletin manevi nabzını tutmak, onun hayat kaynaklarına sondaj yapmak istihdadını görüyorum. Benim de her tarafa yayılmış bir ruh şebekem var. Merkez bürosu ben kendimim. Şubelerim dersenziz yalnız Anadolu'ya inhisar etmez, alabildiğine uzar gider (Erol, 2019: 171).

Toplumumuzda bazı erkeklerin, kadını aşağılamasının yanında, onu "başka" olarak nitelendirildiği de görülmektedir. Bu vesileyle kadın kendi öz beninin farkına varamamakta ve kendisinin bir nesneye dönüştüğünü düşünmektedir. Bu romanda da Ayhan tarafından sevilmediğini bilen Gülbün, aşkın önüne geçememekte, Ayhan'ın her istediğini yapmakta ve onun yanında kendisini kaybetmektedir.

-O ne öyle ağlıyor musun? Yoo... Bana baksana sen, ben gözyaşından bıkmışım. Hey Allah'ım... Bu memleketin kadınları hepsi mi gözü sulu? Bir tane gürbüzüne, içi dışı kavisine düşük diye seviniyorduk. Ağladığını görmeyeyim bir daha. Ben buraya yaslı surat seyretmeye gelmedim, zevk etmeye, eğlenmeye geldim (Erol, 2019: 124).

Evli ve çocuklu olan Ayhan'ın kadınlarla ilişkiler yaşadığı, zevk ve sefasını sürdürdüğü, garsoniyerde otururken Gülbün'e söylediği sözler, onun hem Gülbün'ü azarladığını, hem de bir nesne aracı olarak onu kullandığını bizlere göstermektedir.

İncelemiş olduğumuz Safiye Erol hanımefendinin *Dineyri Papazı* adlı eserinde; erkeğin kadını aşağıladığı, onu başkalaştırarak bir nesne aracı olarak gördüğü, kitaptan vermiş olduğumuz paragraflardan hareketle net bir şekilde gözlemlenmektedir. Yapılan bu hareketler eserdeki kadınları toplumdan soyutlamış, yabancılaştırmış, yıpratmış ancak bir süre sonra kendi varlıklarının farkına vararak, bu tecrübelerle dolu olan sürecin, kadınları olgunlaştırdığı görülmüştür. Yazar, eserin sonunda, Selimiye'nin karşısında Hızırtepe'nin Türk'ün yeni abidesini beklediğini söyleyerek, geçmişten gelen bu köklü mirasın, yapılacak yeniliklerle geleceğe taşınacağını ifade etmektedir. Bu şekilde yazar bizlere Gülbün'ün, geçmiş ve gelecekle birlikte topluma hizmet edeceğinin ve faydalı bir insan olacağını işaretlerini vermektedir: *Milletçe kazanıp kaybettiğimiz ulular... Hiçbirisi yoktur ki bu topraklara tohumunu saçmadan gitsin. İşte Koca Sinan'ın keseri de kalfası da Edirne'ye düşmüş. Selimiye'nin karşı yamacında Hızırtepe Türk'ün yeni âbidesini bekliyor* (Erol, 2019: 333).

Kitap hakkında görüşlerimizi ve düşüncelerimizi ifade etmemiz gerekirse aşk konusu üzerine kurulan ve kadının mücadelecisi duruşunun anlatıldığı bu kıymetli çalışmada, yazarın diğer romanlarında gördüğümüz gibi, aşkın karşılıklı olmadığı dikkatleri çekmektedir. Dikkat edilmesi gereken nokta; bu aşkların karşılıksız olmasının, hem erkeği hem kadını olgunlaştırması, kadının silkenip kendine gelmesi ve o bunalım halinden çıkmasıdır. Eserde aşka dair kadının bakışı, verdiği mücadele, çektiği sıkıntılar ve ıstıraplar sonunda bireyin, aşk acısıyla yanıp küllerinden yeniden doğmasıyla, yaşananların kadını olgunlaştırarak, manevi bir huzura eriştiğini göstermektedir. Elinde olmadan yasak ilişki yaşayarak masumiyetini kaybettiğini düşünen insan, ruhunu yeniden onarmak ve kendi özüne dönmek için yol gösterici bir haritadır. Önemli olan bir diğer nokta, Safiye Erol'un romanlarının otobiyografik izler taşımasıdır. Diğer romanlarında olduğu gibi bu romanda da Gülbün'ün eğitilmiş, mücadelecisi bir kadın olması ve aşk hayatında yaşadıklarının sonunda olgunlaşması, bizlere Safiye Erol'un hayatına dair bilgiler vermektedir. Başkişi olan Gülbün, tam anlamıyla Safiye Erol'u yansıtmaktadır.

Dineyri Papazı; saf bir aşkın, ayrılığın, çekilen sıkıntıların, gidilen dikenli yolların insan ruhunun olgunlaşmasında oynadığı rolün, yaşananlar sonunda asıl yolculuğun kendi içine, kendi öz benine yapılan yolculuk olduğunun farkedilememesinin bir analizidir. Roman, Marksist-Sosyalist Feminist Edebiyat Kuramına göre incelenmeye fırsat tanınması, akıcı bir üslupla yazılması, insanlara ders çıkarılması gereken noktalar sunması ve kadının erkeğe karşı duruşunu bizlere aktarması bakımından önem arz etmekte ve edebiyat camiasında kıymetli bir çalışma olarak yerini almaktadır.